

**ONDERZOEK NAAR DE STAGEPERIODE BIJ DE ÉÉNJARIGE OPLEIDING
ZELFSTANDIG ONDERNEMEN VOOR MBO-STUDENTEN**

1. Introductie van de context

Inleiding

Ik werk op het MBO van het Grafisch Lyceum Rotterdam. Op de vrijdagen ben ik betrokken bij de richting GLRXTRA. Dit is een éénjarige kopstudie waarbij afgestudeerde studenten van ons eigen MBO nog één jaar bij ons studeren met als doel om onder begeleiding een eigen bedrijf op te zetten. Het jaar bestaat uit twee delen: een meer theoretisch gedeelte waarbij het zwaartepunt ligt op het opstellen van een bedrijfsplan en een praktijkgedeelte waarbij de student zijn of haar bedrijf echt in markt gaat zetten.

We betrekken voor de stage externe ondernemers als praktijkopleid(st)er. Deze praktijkopleid(st)er komt bij voorkeur uit hetzelfde beroepenveld als de student. Deze stageperiode blijkt niet altijd nuttig te verlopen. Uit reflecties van voorgaande jaren die ik heb onderzocht blijkt dat praktijkopleid(st)ers nogal eens worstelen met het motiveren van studenten, het nakomen van afspraken door de studenten en een gebrek aan een drive of (te) snel tevreden zijn waardoor de student achterover gaat leunen.

De stage en de daar bijbehorende koppeling aan een praktijkopleid(st)er wordt door de studenten als waardevol ervaren. Verder zijn er vooral wisselende ervaringen. Bijvoorbeeld het feit dat de student begeleid wordt door zowel een coach als een praktijkopleid(st)er vindt de een wat te veel maar de ander juist weer prettig. Ook wisselend is de mate van groepsgeprekken versus individuele gesprekken met de praktijkopleid(st)er. Contact met klasgenoten werd door iedereen als prettig ervaren.

In dit onderzoek tracht ik inzicht te krijgen in op welke manieren wij de stage nuttiger kunnen laten zijn waarbij ik met name wil kijken naar onze ondersteuning van de praktijkopleid(st)ers vanuit de gedachte dat een goed functionerende praktijkopleid(st)er een positieve invloed heeft op de stageperiode.

Vooronderzoek

Ieder jaar worden er meerdere evaluaties afgenomen rondom de opleiding waarbij gekeken wordt naar de ervaringen van de praktijkopleid(st)ers, de studenten en de docenten. Er zijn drie hoofdzaken die uit deze evaluaties naar voren komen:

1. Contact en begeleiding
2. Werkhouding van student
3. Inspraak en keuze

Contact en begeleiding

Studenten worden tijdens hun stageperiode begeleidt door een coach en een praktijkopleid(st)er. Voor sommige studenten is het verwarrend om door twee personen begeleid te worden, voor sommigen is dit prima. Daarnaast verschillen de studenten van mening over de hoeveelheid begeleiding die ze ontvangen; wat voor de één genoeg is, is voor de ander te veel. Tot slot is de manier van begeleiding per praktijkopleid(st)er anders, ook hier verschilde het per student of de begeleiding door de praktijkopleid(st)er aansloot bij de student of niet. Het vooronderzoek leverde geen duidelijk antwoord op.

Werkhouding

Er wordt meerdere malen door de praktijkopleid(st)ers aangegeven dat de studenten moeilijk in de 'aan' stand te krijgen zijn. Ze zijn afwachtend of vinden rond mei dat ze klaar zijn en gaan achteroverleunen. Opmerkingen zoals 'gebrek aan initiatief', 'geen drive', en 'geen stip op de horizon' komen regelmatig langs in de evaluaties.

Inspraak en keuze

Tot slot wordt er vanuit de studenten aangegeven dat ze het missen om inspraak te hebben in de praktijkopleid(st)er die aan ze wordt toegewezen. Soms klikt het niet of onvoldoende tussen beiden of heeft de student het gevoel dat hij of zij te weinig heeft aan de begeleiding. Praktijkopleiders willen vooral de studenten leren kennen tijdens een wat informele setting zoals een expositie. Sommige jaren hebben we dat als school gefaciliteerd maar sommige jaren niet (met name tijdens corona). Deze informele kennismaking vergemakkelijkt, volgens de praktijkopleiders, de start van de stageperiode.

2. Onderzoeksvragen

Ik heb gebruik gemaakt van de drie vragen die zijn aangeleverd in de opdracht.

1. Hoe beschrijven belanghebbenden het huidige onderwijs aan én leren van leerlingen/studenten?
2. Waar zien ze problemen?
3. Waar zien ze kansen of oplossingen?

3. Keuze betrokkenen

Ik heb gekozen om twee coaches, één praktijkopleidster, de leertrajectvoorzitter en twee oud-leerlingen te vragen voor dit onderzoek. De leertrajectvoorzitter houdt het curriculum in de gaten, stelt het programma op en houdt de visie voor ogen. Hij overlegt met het docententeam over de inhoud opleiding en neemt samen met de teamleider de beslissingen over de uitvoering van de inhoud. Een coach begeleidt ongeveer 8 studenten gedurende het hele jaar en heeft goed zicht op de ontwikkeling van de student.

De praktijkopleid(st)ers is de enige externe betrokkene. Hij of zij begeleidt maximaal 4 studenten tussen eind januari en eind mei. Hij of zij geeft adviezen aan de studenten om de bedrijfsvoering op weg te helpen. Dit kan gaan over financiële zaken, klanten trekken, klanten houden, financiële zaken maar ook over zichtbaarheid op sociale media.

4. Onderzoeksdesign

Onderzoeksvragen

Ik heb gekozen voor een kwalitatief onderzoek en heb als instrument een semi-gesloten interview gekozen voor alle deelnemers. Ik heb de gegeven onderzoeksvragen geoperationaliseerd tot de volgende deelvragen:

1. Hoeveel jaar ervaring heb je rondom de stageperiode van GLRXTRA?
2. Hoe zou jij de stageperiode bij GLRXTRA beschrijven?
3. Wat zijn jouw taken rondom die stage?
4. Hoe helpt deze stage de studenten bij het leren ondernemen?
5. Wat kan er verbeterd worden aan de stageperiode?
6. [Vraag aan praktijkopleid(st)er en coach] Wat zou je anders willen aanpakken in je eigen begeleiding?
[Vraag aan student een leertrajectvoorzitter] Wat had je anders willen zien in de begeleiding?
7. Hoe kunnen wij de verbeteringen die je noemde doorvoeren?
8. Wat leren de studenten (na het doorvoeren van de verbeteringen) dan meer/ beter?

Motivatie voor deze vragen

In de eerste onderzoeksvraag ging het over het onderwijs en het leren van de student. Deze vraag heb ik opgesplitst. Ik wilde graag weten hoe belanghebbenden de stageperiode beschrijven en hoe in hun ogen deze stageperiode de studenten helpt bij het ondernemen. De tweede vraag, over problemen, wil ik anders formuleren om meer gerichte en constructieve antwoorden te krijgen. Daarom legde ik de focus op wat er volgens de geïnterviewde verbeterd zou moeten worden aan de stageperiode van GLRXTRA. Tot slot was ik nieuwsgierig of de geïnterviewde zelf concrete ideeën had over hoe we de verbeteringen kunnen doorvoeren.

Ik heb semigestructureerd interviews gebruikt om de respondenten ruimte te geven voor inbreng. Ik heb de mate van senioriteit laten bepalen in welke volgorde ik mensen ging interviewen. Ik ben begonnen met de mensen die het langst bij de opleiding zijn betrokken, de praktijkopleidster en de coach. Als derde heb ik de leertrajectvoorzitter geïnterviewd en ik ben geïndigd met de studenten.

Welke stappen onderneem ik om data te verzamelen?

Ik heb gebruik gemaakt van bestaande data en van interviews die ik zelf heb afgenomen. De bestaande data bestonden uit een mp3-bestand en een aantal verslagen van groepsinterviews of studentenarena's. Sommige evaluaties waren zeer goed en puntsgewijs uitgewerkt, deze kon ik zo overnemen maar van andere evaluaties waren alleen maar notulen beschikbaar, die heb ik moeten coderen en in een tabel gezet (zie Bijlage D).

Voor alle interviews heb ik een semigestructureerd interview gebruikt. Ik vond het makkelijk om houvast te hebben in het interview maar wilde wel de vrijheid hebben om extra vragen te kunnen stellen om meer diepgang te krijgen.

5. Data-analyse

Het mp3-bestand heb ik uitgeschreven, vervolgens heb ik van dit transcript en de uitgewerkte verslagen de punten gegroepeerd in een Excel bestand. Ik heb de interviews getranscribeerd en ook hiervan de punten gegroepeerd en in het Excel bestand toegevoegd. Met behulp van axiaal coderen heb ik de stukjes tekst uit de evaluaties en de interviews gecombineerd in één Excel waarbij ik antwoorden heb gegroepeerd op basis van een onderzoeksvraag. (Baarda, 2021, p. 262).

Ik kwam erachter dat het niet zo nuttig was om een student te interviewen die al wat langer geleden de opleiding heeft gevolgd. Ieder jaar wordt de opleiding aangepast op basis van de feedback van het voorgaande jaar dus veel van de gegeven opmerkingen waren niet meer van toepassing. Ik heb op basis daarvan besloten om tijdens het tweede interview met een student mijn vragen meer los te laten dan bij de eerste.

6. Resultaten

Hoe beschrijven belanghebbenden het huidige onderwijs aan én leren van leerlingen/studenten?

Alle belanghebbenden zien de stageperiode als zeer belangrijk, zo niet de belangrijkste periode van de opleiding. Het is een periode waarin ze echt aan de slag gaan voor klanten en ervaren hoe het is om zichzelf te blijven motiveren. Het is de basis van de opleiding en de periode waarin studenten het meest groeien.

Waar zien ze problemen?

Problemen worden gesignaleerd met betrekking tot de overgang van de schoolperiode naar de stageperiode, de werkhouding van de student en de match tussen student en praktijkopleider.

Ten eerste vinden met name studenten de overgang van de schoolperiode naar de stageperiode te groot. Zoals ik in de inleiding aangaf is de eerste helft van het schooljaar meer gericht op de theorie en de tweede helft van het schooljaar gericht op de praktijk. Het probleem draait om het punt dat de studenten in de eerste helft van het jaar theorie en opdrachten krijgen vanuit de opleiding, terwijl in de tweede helft van het jaar dit bijna wegvalt en studenten zelfstandig opdrachten buiten de school moeten verkrijgen.

Ten tweede vinden praktijkopleiders en docenten de studenten veelal te passief. Het binnenhalen van klanten loopt niet vlot of helemaal niet waardoor er motivatieproblemen ontstaan. Met name praktijkopleiders worstelen met de vraag hoe ze de studenten hiermee kunnen helpen.

Tot slot gaven de studenten aan dat ze graag een praktijkopleider hadden gehad die in hun eigen beroepenveld werkt. Door het gebrek aan inspraak in de keuze voor zowel de coach als de praktijkopleider, kon het bijvoorbeeld gebeuren dat één van de geïnterviewde studenten uiteindelijk weinig heeft gehad aan beiden (zie Bijlage C).

Waar zien ze kansen of oplossingen?

De overgang tussen de schoolperiode en de stageperiode kan verzacht worden door de studenten eerder te laten beginnen met het binnenhalen van klussen. In het ideale geval heeft een student al een paar klussen gedaan voordat de echte stageperiode begint.

Met betrekking tot de passiviteit van studenten, is er geen eenduidig antwoord te geven. Praktijkopleiders proberen allemaal op hun eigen manier om studenten te motiveren. Opties die geopperd worden door diverse betrokkenen zijn het inlassen van een extra beoordelingsmoment, een student inspraak geven in de keuze van de praktijkopleider, het contact tussen praktijkopleider en coach beter faciliteren waardoor er beter afspraken gemaakt kunnen worden over de begeleiding van een student en om beter te sturen op de ondernemersvaardigheden van de student.

De keuze voor een praktijkopleider kan gefaciliteerd worden door praktijkopleiders zich via de één of andere manier te laten voorstellen. Bijvoorbeeld via een (digitaal) portfolio of door ontmoetingen te organiseren.

Conclusie en discussie

Alle betrokkenen aan dit onderzoek waren unaniem van mening dat de stageperiode van groot belang is bij het leren ondernemen. Dit is het moment waar het om draait; het is de kern van de opleiding. Op basis van mijn onderzoek zie ik drie mogelijke vervolgonderzoeken.

In de eerste plaats kan er gekeken worden naar de overgang tussen school en stage. Sinds het begin van dit schooljaar zijn we gaan werken met sprint- en challengeweken waarbij de studenten tijdens de challengeweken aangemoedigd worden om klanten te werven of klussen uit te voeren. Half januari start de stageperiode en dit is een mooi moment om te onderzoeken of de nieuwe aanpak de studenten beter voorbereidt op de stage dan voorgaande jaren en in hoeverre deze nieuwe aanpak de leeropbrengst ten goede komt. Een goede onderzoeksvraag om mee verder te gaan kan dan ook zijn: "Wat is het effect van de sprint- en challengeweken op de start van de stageperiode?"

In de tweede plaats ben ik nieuwsgierig wat het verschil in leeropbrengst is wanneer we studenten zelf een praktijkopleider laten kiezen. De studenten hebben het gevoel dat ze

meer leren van iemand die in hun eigen beroepenveld werkt maar klopt dit wel? Zijn ondernemersvaardigheden vaardigheden die door iedere willekeurige ervaren ondernemer geleerd kunnen worden aan een startende ondernemer of zijn er andere factoren van invloed? Om hier goed antwoord op te kunnen geven kan er onderzoek gedaan worden naar de praktijkbegeleiding van de studenten bij GLRXTRA.

Ten derde kan er onderzoek gedaan worden naar het verbeteren van de werkhouding van de student. Deze vraag vind ik erg ruim. Wanneer ik een klein onderzoekje doe naar ondernemend onderwijs dan lees ik dat een aantal zaken van belang zijn voor een succesvolle studie. Volgens Bae et al. (2014) zijn zowel de ondernemersintentie van de student, de directe omgeving van de student en de cultuur binnen een land of streek van invloed op de wens van een student om een onderneming te starten. Ook geven Bae et al. (2014) aan dat studenten met een hoge ondernemersintentie bereid zijn om ondernemend onderwijs te volgen. De vraag die dan bij mij opkomt is hoe het komt dat een student een ongemotiveerde werkhouding heeft terwijl hij of zij bewust kiest voor de ondernemende opleiding GLRXTRA en wellicht een vrij hoge ondernemersintentie heeft? Uit onderzoek van Lüthje & Franke (2003) blijkt dat studenten die bereid zijn om risico's te nemen en zichzelf verantwoordelijk achten voor succes, het beste te begeleiden zijn naar zelfstandig ondernemerschap. Ik zou willen onderzoeken of risicobereidheid en zelfverantwoordelijkheid de ondernemersintentie verhoogt en of dit vervolgens van invloed is op het succesvol afronden van de opleiding.

Mijn advies is om een vervolgonderzoek naar de ondernemersintentie prioriteit te geven. Dit is het onderwerp waar we mijns inziens het minst over weten. Een nadeel is dat de meeste onderzoeken die ik heb gevonden veelal gaan over ondernemend onderwijs binnen het hoger onderwijs en nauwelijks over ondernemend onderwijs in het MBO. Een reden te meer om hier zelf in te duiken!

Bronnenlijst

- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Kostelijk, E., & Velden Therèse van der. (2021). *Basisboek kwalitatief onderzoek : handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* (Vijfde druk). Noordhoff.
- Bae, T. J., Qian, S., Miao, C., & Fiet, J. O. (2014). The Relationship between Entrepreneurship Education and Entrepreneurial Intentions: A Meta-Analytic Review. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(2), 217-254. <https://doi.org/10.1111/etap.12095>
- Lüthje, C., & Franke, N. (2003). The 'making' of an entrepreneur: testing a model of entrepreneurial intent among engineering students at mit. *R&d Management*, 33(2), 135–147. <https://doi.org/10.1111/1467-9310.00288>
- Scharwächter, V. (2022, 17 oktober). *Operationaliseren van Concepten | Stappenplan & Voorbeelden*. Scribbr. Geraadpleegd op 19 november 2023, van <https://www.scribbr.nl/scriptie-structuur/stappenplan-operationaliseren/>

Bijlage A

Onderzoeksinstrument

Interviewleidraad bij dit onderzoek.

1. Hoe zou jij de stageperiode bij GLRXTRA beschrijven?
2. Hoe helpt deze stage de studenten bij het leren ondernemen?
3. Wat kan er verbeterd worden aan de stageperiode?
4. Vraag aan de praktijkopleider en coach: Wat zou je anders willen aanpakken in je eigen begeleiding?
Vraag aan de student en de leertrajectvoorzitter: Wat had je anders willen zien in de begeleiding?
5. Hoe kunnen wij de verbeteringen die je noemde doorvoeren?
6. Wat leren de studenten na het doorvoeren van de verbeteringen dan meer of beter?

Bijlage B

In verband met privacy nu niet zichtbaar

Bijlage C

In verband met privacy nu niet zichtbaar

Bijlage D Voorbeeld van bestaande data

De overige resultaten zijn bij mij op te vragen

Blauw = leerjaar 2021 - 2022

	Algemene opmerkingen	Persoon A	Persoon B	Persoon C	Persoon D
Werkhouding student	Balans school versus vrijheid blijft lastig, praktijkopleiders ervaren dat er weinig uit de handen komt, zonder tussentijdse oplevermomenten.	Na de meivakantie gingen de studenten die al klussen hadden wat relaxter doen.	Haar studenten gingen "als een speer"	C heeft deze lichter ervaren als een andere lichter dan voorgaande jaren, er was minder "drive", de tijdshorizon was kort en er was weinig bewustzijn over dat wat behandeld was in de eerste helft van het jaar.	D heeft niet ervaren dat de startups hun gesprekken goed hadden voorbereid.
	Hangt af van hoe ze in het leven staan, de ene student is actiever in het oppakken van informatie/zoeken naar contact dan de andere student.	School moet leerproces begeleiden en ondersteunen. Opstapje voor leerling is nodig want ze zijn nog erg jong wanneer ze beginnen.	Een van haar studenten had na een tijdje nog geen opdrachten, dat demotiveerde.	Er was weinig energie en niet echt sprake van initiatief.	
	Reader lezen ze niet en mbt zelfstandigheid en afspraken maken blijft lastig.	Corona helpt niet: lijkt wel alsof ze in een winterslaap zijn geweest.			

Bruin = leerjaar 2022 - 2023